

BESLUT

2019-04-15

Dnr: 18/03547

SAKEN

Aktuellt, SVT2, 2018-10-08, inslag om klimatförändringar; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Det strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget handlade om en rapport från FN:s klimatpanel om jordens medeltemperatur och koldioxidutsläpp. I det så kallade löpet sades bland annat följande av nyhetspresentatör (A).

Dramatisk rapport från FN:s klimatpanel. [---] Hur allvarlig är klimatkrisen? [---]

I påannonseringen visades bland annat bilder från Liberias huvudstad Monrovia och en skylt med texten ”Klimatkris drabbar Liberia”. Samtidigt sades bland annat följande av nyhetspresentatör (B).

Reportage från Liberia där delar av huvudstaden redan nu måste evakueras på grund av klimatförändringarna.

I inslaget återgavs delar av rapporten varefter Sveriges chefsförhandlare för klimatfrågor och en klimatexpert medverkade i ett studiosamtal. De båda samtalade bland annat om differensen mellan en ökning av jordens medeltemperatur på 1,5 respektive 2 grader. Samtalet avslutades med att följande sades.

(Nyhetspresentatör A) – Och det blir mer om klimatkrisen nu [namn].

(Nyhetspresentatör B) – Ja, det är ju väl känt att klimatförändringarna slår hårdast mot de redan allra fattigaste länderna. I Liberia i Västafrika kommer delar av flera städer hamna under vatten de närmaste decennierna.

Därefter följde ett reportage från Monrovia i vilket en reporter samtalade med flera personer i kåkstaden West Point, belägen vid strandkanten. En man

berättade att havet dragit med sig flera hus ut i vattnet och reportern sa att 10–15 procent av ytan i West Point försvunnit under de senaste fyra åren. Reporterns guide berättade och visade var huvudgatan tidigare gått och sa att cirka 20 procent av West Point försvunnit. Reportern sa därefter bland annat följande.

Västafrika är ett av världens mest utsatta områden för klimatförändringar, enligt flera expertrapporter. Den ökande havsnivån hotar inte bara fisket och jordbruket utan mer handfast och direkt de låglänta och tätbefolkade kustområdena.

En rektor sa sedan att hans skola för 4 år sedan hotades att slukas av havet varefter en mariningenjör sa att den förstärkning som byggts som skydd för skolan är tänkt att skydda områden mot kusterosion. Avslutningsvis i reportaget sades följande.

(Reporter) – Men [namn på guide] tror inte på mariningenjör [namn]:s stenvägg mot havet. För att stoppa erosionen, säger han, krävs flera barriärer ute i havet. Barriärer som bromsar vågornas kraft innan de når stränderna. [---] Så ni får betala för klimatkrisen? (Guide) – Ja, vi får betala mycket dyrt.

ANMÄLNINGARNA

En anmälare anför att den globala havsnivåhöjningen under många hundra år varit mellan 1,5 och 3 millimeter och att havsnivåhöjningen i Monrovia ligger mellan 0 och 3 millimeter per år. Enligt anmälaren kan därför inte den globala havshöjningen vara en trolig orsak till att delar av West Point spolats bort. Illegal sandtäkt verkar i stället vara en rimlig orsak.

En annan anmälare anser att det framstod som att i princip hälften av West Point spolats ut i havet som en direkt följd av klimatförändringar och då i första hand stigande havsnivåer. Enligt anmälaren var inslaget grovt osakligt då fakta i stället verkar vara att decenniegamla problem med erosion nu påverkat omkring maximalt 4 procent av befolkningen i West Point. Anmälaren anför vidare att det, i och med Liberias ansökan till UNDP (United Nations Development Program) om stöd till uppbyggnad av hinder för stranderosion, går att ifrågasätta inslaget ur ett opartiskhetsperspektiv. Enligt anmälaren går det att betrakta inslaget som en partsinlaga att Liberias ansökan bör bifallas då problemen vinklas till att bero på klimatförändringar.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) har getts möjlighet att yttra sig över inslaget i fråga om saklighet. SVT anser att inslaget överensstämmer med kravet på saklighet och anför i huvudsak följande.

I en rapport från det amerikanska biståndsorganet USAID, publicerad år 2017, beskrivs faktorerna bakom de, sedan år 1960 fram till i dag, dokumenterade

klimatförändringarna enligt följande. ”Ökad årsgenomsnittlig temperatur med 0,8 grader i landet Liberia. 57 fler mycket varma dygn per år, en ökning med 15,7 procent. En ökad havsnivå”.

Havet utanför Monrovia påverkas av strömmar, tidvatten och vindar. En siffra om en dokumenterad eller prognosticerad havsnivåhöjning kan ge intryck av en lugn och successiv process. Men verkligheten upplevs på annat sätt. Vad invånarna i West Point (och Monrovia) samfällt vittnade om till SVT:s reportageteam är hårdare stormar, kraftigare tidvatten och ett generellt sett oroligare hav.

Att havets allt kraftigare rörelse primärt skulle bero på så kallad sandmining, dynamitfiske eller andra lokala fenomen har SVT inte funnit stöd för. I en rapport från Världsbanken talas om att 55 miljoner människor längs Västafrikas kuster redan nu är akut hotade av klimatförändringarna och att en halv miljon människor årligen påverkas av klimatförändringarna. Det är inte troligt att sandmining och andra lokala fenomen är precis lika jämnt utbredda från Mauretanien i norr till Gabon i söder. Däremot är det samma hav, Atlanten, som eroderar de befolkningstäta kustregionerna.

I en färsk rapport om temperaturökningen i världshaven, publicerad bland annat i New York Times och i vetenskapstidningen Science, framgår redan dokumenterade förändringar enligt följande. ”Ökande vattentemperaturer dödar redan marina ekosystem, höjer havsnivåerna och gör stormarna mer destruktiva. Vattnet närmast havsytan har värmts upp mest och uppvärmningen har accelererat under de två senaste decennierna. När oceanerna värms upp höjs havsytan eftersom varmare vatten expanderar och kräver mer utrymme än kallare vatten. Större delen av den observerade ökade havsytan beror på det här.”

En anmälare skriver att det i reportaget hävdades att ”i princip hälften av kåkstaden West Point Township hade spolats ut i havet”. Det finns ingen sådan formulering i reportaget. Däremot uppskattar den guide, som bött större delen av sitt liv i just West Point och är en informell lokal ledare där, att 20 procent av halvön spolats ner i havet under de senaste fyra åren sedan SVT:s utsända var där senast. Redaktionen bedömde att den uppskattningen föreföll rimlig. En anmälare citerar en ansökan till FN-organet UNDP och drar av den slutsatsen att 300 hushåll eller fyra procent av öns befolkning på 75 000 invånare är drabbade. I inslaget sades inget om antalet drabbade människor, bara att guiden uppskattar att 20 procent av halvön försvunnit.

Vad ansökan till UNDP beträffar kan följande konstateras: I själva verket står det att 674 hushåll rapporterat att de förlorat sina hem i den citerade rapporten. Men det innebär inte att alla som förlorat sina hem rapporterat det. Redaktionens erfarenhet är att det typiska i ett mycket fattigt land där invånarna

saknar förtroende för samhället är att drabbade inte rapporterar något över huvud taget till myndigheterna. Typiskt är också att drabbade flyttar in hos redan trångbodda släktingar, grannar eller vänner. En informell lösning på ett akut problem. I den rapport som anmälaren hänvisar till står också bland annat följande. ”Liberias huvudstad Monrovia – landets ekonomiska och politiska knutpunkt med 1,2 miljoner invånare – är extremt sårbar för havsnivåökningar. Redan har 674 hushåll rapporterats hemlösa och man uppskattar att ytterligare 30 000 hushåll sannolikt kommer att drabbas.”

SVT har till sitt yttrande bifogat två fotografier över West Point, ett taget år 2014 och ett år 2018.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Nämnden anser att det av inslaget framgick att reporterns uppskattning om hur stor del av kåkstaden West Point som försvunnit de senaste fyra åren utgick från de uppgifter som guiden lämnade. Enligt nämndens mening har SVT i sitt yttrande visat tillräcklig grund för de av anmälarna kritiserade uppgifter som lämnades i inslaget. Inslaget strider därför inte mot kravet på saklighet.

Vad anmälarna i övrigt anfört medför inte heller att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Berivan Yildiz, Malin Bergström, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt, Pia Rehnquist och Kristina Åberg efter föredragning av Cecilia Smitt Meyer.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Cecilia Smitt Meyer

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.